

DIEDERIK COPS*

Delinquent gedrag bij Vlaamse jongeren. Een seksespecifieke benadering

Abstract. De vaststelling dat jongens meer delinquent gedrag dan meisjes plegen is een algemeen aanvaard gegeven. Een neveneffect hiervan is dat traditioneel veel aandacht gegaan is naar delinquent gedrag door jongens, maar veel minder naar dat van meisjes. Zowel het concrete uitzicht van deze verschillen als de mate waarin er mogelijke verschillen zijn in de voorspellende waarde van risicofactoren tussen jongens en meisjes blijken empirisch relatief weinig onderbouwd. In deze bijdrage wordt op basis van de data van de eerste JOP-monitor, een representatieve steekproef bij 2503 Vlaamse 14- tot 25-jarigen, nagegaan in welke mate er sprake is van een verschil in de prevalentie van een reeks bevraagde delicten tussen jongens en meisjes. Daarnaast wordt met behulp van een geselecteerde set van risicofactoren nagegaan verschillen tussen jongens en meisjes in de mate waarin ze samenhangen met delinquent gedrag.

Sleutelwoorden. jeugd delinquentie, geslachtsverschillen, JOP-monitor

INLEIDING

Een consistente bevinding in onderzoek naar risicofactoren van criminaliteit is dat geslacht één van de belangrijkste correlaten blijkt te zijn (Steffensmeier & Allan, 1996). Zowel doorheen de tijd, als over nationale en culturele grenzen heen, plegen mannen meer delinquent gedrag dan vrouwen. Ondanks blijkt dat *“there are few such factors for which our understanding has been as primitive and underdeveloped as that concerning the relationship between gender and criminality”* (Tracy, Kempf-Leonard & Abramoske-James, 2009: 172). Een verklaring hiervoor ligt in het feit dat bovenstaande vaststelling tot een sterk eenzijdige aandacht voor de verklaring van delinquent gedrag bij jongens leidde. Wetenschappelijke en maatschappelijke aandacht voor delinquent gedrag van meisjes werd lange tijd als weinig relevant gezien. Recente evoluties in de positieve zinten spijt, blijft tot op heden relatief weinig geweten over de wijze waarop deze kloof in de prevalentie van delinquent gedrag tussen jongens en meisjes zich manifesteert. Ook aandacht voor de wijze waarop er mogelijke verschillen zouden bestaan tussen jongens en meisjes in de risicofactoren van delinquent gedrag blijft vrij beperkt (Piquero, Gover, MacDonald & Piquero, 2005). Deze bijdrage tracht hier een empirische aanvulling op te vormen, door de mogelijke gelijkenissen en/of verschillen in de samenhang van een reeks indicatoren met delinquent gedrag bij respectievelijk jongens en meisjes na te gaan. Alvorens deze mogelijke gelijkenissen en/of verschillen meer in detail te bestuderen, wordt getracht om mogelijke verschillen in de prevalentie van delinquent gedrag tussen jongens en meisjes in een hedendaags en Vlaams kader te plaatsen.

* Doctoraatsbursaal, Jeugdonderzoekplatform (JOP), Leuven Instituut voor Criminologie, K.U.Leuven, Diederik.cops@law.kuleuven.be

DELINQUENTIE EN GESLACHT

Traditionele criminologische theorieën worden quasi zonder uitzondering gekenmerkt door een exclusieve aandacht voor mannelijke delinquenten (Tracy et al., 2009). Zowel de sociale desorganisatie (Shaw & McKay, 1942), de subculturele (Cohen, 1955) als de oorspronkelijke 'strain' theorieën (Merton, 1938; Cloward & Ohlin, 1960) omschrijven zichzelf wel als universeel geldend, maar blijken in de praktijk veeleer beperkt tot delinquent gedrag door jongens. Het empirisch onderzoek uitgevoerd om deze theorieën te onderbouwen beperkte zich in de meeste gevallen tot steekproeven enkel bestaande uit jongens of mannen. Criminologisch onderzoek in het algemeen zou zich lange tijd aan deze eenzijdige samenstelling van steekproeven schuldig maken. In die gevallen waarin ook vrouwen opgenomen werden, blijven de analyses vaak beperkt tot de opname van geslacht als controlevariabele, waardoor telkens het man-zijn als belangrijk(st)e risicofactor voor delinquent gedrag werd bevestigd (Sharp & Hefley, 2006). Aandacht voor delinquent gedrag door meisjes blijft bijgevolg grotendeels beperkt tot stereotiepe verklaringen waarom meisjes niet (of alleszins veel minder frequent) voorkomen in de officiële criminaliteitsstatistieken (Weijers & Krabbendam, 2008).

Recent lijkt hier een geleidelijke verandering in plaats te vinden, wat onder meer blijkt uit de toename van de publieke, politieke en wetenschappelijke aandacht voor het fenomeen van meisjesdelinquentie. Een eerste verklaring hiervoor ligt in de geleidelijke opkomst van de feministische criminologie, die vanaf het einde van de jaren zestig zijn opwachting maakt, met een toenemende aandacht voor meisjes als slachtoffer en dader van delinquent gedrag als gevolg. Een tweede verklaring vormt de (schijnbare) stijging in de prevalentie van delinquent gedrag bij meisjes. Officiële data en criminaliteitsstatistieken suggereren dat de prevalentie van delinquent gedrag bij meisjes de laatste paar decennia sneller zou stijgen dan bij jongens (Carr & Alfieri, 2006; Ryder, 2007). Meisjes zouden steeds meer de kloof met jongens aan het dichteren zijn. Het resultaat hiervan is een groeiende sociale bezorgdheid over meisjesdelinquentie, met een toenemende maatschappelijke en wetenschappelijke aandacht als onvermijdelijk gevolg. Zelfrapportage studies suggereren daarentegen een eerder stabiel beeld wat het verschil in delinquent gedrag tussen jongens en meisjes betreft (Gelsthorpe, 2004). Diezelfde studies stellen bovendien een opvallend verschil in de ontwikkeling van delinquent gedrag vast: rond de leeftijd van veertien jaar zouden er weinig verschillen vast te stellen zijn. Daar waar de prevalentie bij jongens vervolgens een steile piekbeving kent, zou deze bij meisjes vrij abrupt afnemen (Weijers & Krabbendam, 2008). De meeste van deze studies hanteren echter een bovengrens van achttien jaar (Bursens, 2007); er is met andere woorden weinig zicht op de wijze waarop deze tendensen zich (al dan niet) verder zetten in de vroege volwassenheid.

Een meer gevoelige bron voor discussie met betrekking tot de relatie tussen geslacht en delinquentie betreft de mate waarin traditionele risicofactoren voor delinquent gedrag gelden voor jongens en voor meisjes. Twee extreme standpunten staan hier tegenover elkaar, waarbij enerzijds vanuit het traditionele criminologisch onderzoek en theorievorming wordt verondersteld dat risicofactoren analoog zijn voor jongens en meisjes; de algemene sociale processen die tot delinquent gedrag leiden zouden met andere woorden invariant zijn naar geslacht. Van belang is vooral het verschil in de blootstelling aan deze risicofactoren dat als verklaring dient voor het feit dat meisjes minder

delinquent gedrag stellen. Anderen menen daarentegen dat delinquent gedrag van meisjes nood heeft aan specifieke theorievorming; risicofactoren voor en ontwikkelingspaden naar delinquent gedrag bij meisjes zouden van een ander karakter zijn dan bij jongens (Chesney-Lind, 1989; Belknap & Holsinger, 2006). Een middenweg tussen beide extreme standpunten is de benadering waarbij gesteld wordt dat het algemeen proces tot delinquent gedrag gelijkaardig is voor jongens en voor meisjes, *“but the way(s) in which key indicator(s) are experienced by the genders vary in qualitatively distinct ways”* (Piquero et al., 2005: 252). Empirisch onderzoek waarin seksegevoelige analyses worden uitgevoerd blijven relatief zeldzaam. Vaak maken dergelijke studies daarenboven gebruik van officiële gegevens of van relatief beperkte en/of niet-representatieve steekproeven.

Om de relatie tussen geslacht en delinquentie een meer hedendaags en Vlaams kader te geven worden de data van de eerste JOP-monitor gebruikt. Deze monitor is ontwikkeld en afgenomen door het Jeugdonderzoekplatform (JOP), een interuniversitair en interdisciplinair samenwerkingsverband tussen het Leuvens Instituut voor Criminologie (K.U.Leuven), de vakgroep TOR (Vrije Universiteit Brussel) en de vakgroep Sociale Agogiek (UGent).¹ Deze schriftelijke vragenlijst werd in 2005-06 afgenomen bij een representatieve steekproef van Vlaamse 14- tot 25-jarigen.² Uiteindelijk stuurden 2503 respondenten een ingevulde vragenlijst terug. De opzet van deze bevraging is een (beter) zicht te ontwikkelen op de leefwereld van de hedendaagse Vlaamse jeugd. Dit impliceert dat respondenten over een breed scala van thema's worden bevraagd, waarvan delinquent gedrag (slechts) één van is. Op de beperkingen en de meerwaarde van een dergelijke benadering en dus van de hier gebruikte data komen we nog terug.

PREVALENTIE VAN DELINQUENT GEDRAG BIJ JONGENS EN MEISJES

In een eerste fase richt deze bijdrage zich op de concrete vorm van de verschillen in de prevalentie van delinquentie tussen jongens en meisjes. De concrete bevragingswijze – zelfrapportage – kent een aantal belangrijke voordelen. Een voordeel van een dergelijke bevraging is de mogelijkheid om ook feiten die niet ontdekt zijn door officiële instanties en dus niet in de officiële criminaliteitscijfers opgenomen zijn (het ‘dark number’) mee in de analyses te betrekken. Daarnaast is deze methode niet onderhevig aan vertekeningen die inherent zijn aan de productie van officiële criminaliteitscijfers, die mede het resultaat zijn van (on)bewuste selectieprocessen in de verschillende onderdelen van de strafrechtstketen. Deze methodiek kent ook enkele belangrijke beperkingen. Diverse denkfouten als ‘vergissen’, ‘niet weten’ of ‘vergeten’ van bepaalde feiten kunnen ten eerste de resultaten beïnvloeden. Ook ‘selectieve uitval’ vormt een probleem; bepaalde sociale subgroepen (voornamelijk de meer kwetsbare) zijn minder geneigd aan onderzoek te participeren en zijn vaak ondervertegenwoordigd. Een laat-

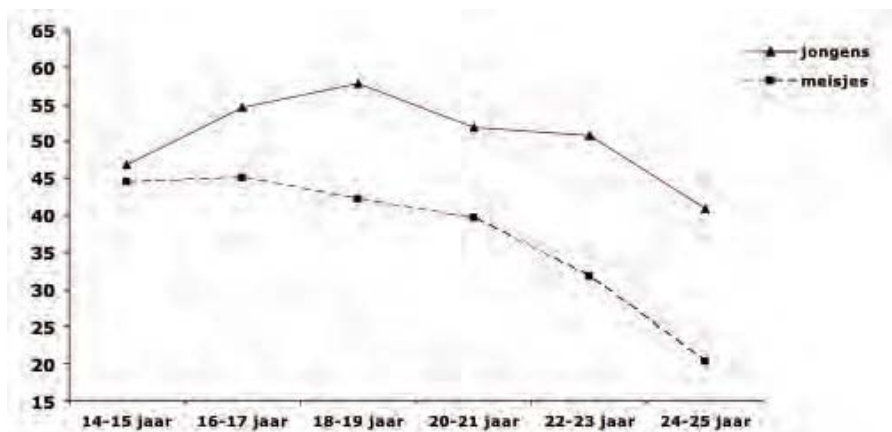
¹ Het JOP werd in 2003 opgericht op initiatief van de minister van Jeugd en maakt momenteel deel uit van het steunpunt Cultuur, Jeugd en Sport, waar het de peiler Jeugd voor haar rekening neemt. Meer informatie is te vinden op <http://www.jeugdonderzoekplatform.be>

² In de praktijk werden twee steekproeven getrokken: op basis van een commerciële databank werden 2500 19- tot 25-jarigen geselecteerd; de 14- tot 18-jarigen werden daarentegen op toevallige wijze op basis van het Rijksregister opgenomen. Van deze laatste groep werden uiteindelijk 2250 respondenten aangeschreven. Om dit representatief karakter te verzekeren, werd achteraf op de data een weging naar geslacht, leeftijd en onderwijsvorm of opleidingsniveau doorgevoerd.

ste belangrijke beperking is de mogelijke invloed van ‘sociaal wenselijk antwoordgedrag’, of het geven van dat antwoord waarvan verwacht wordt dat het sociaal aanvaard is, een element dat a fortiori bij een sociaal gevoelig thema als criminaliteit een potentieel grote rol speelt (Pauwels & Pleysier, 2009). De zelfrapportage van delinquent gedrag lijkt op basis van eerder onderzoek daarom enkel voor een relatief beperkte lijst van lichte en vaak voorkomende delicten een betrouwbare methode. Een bijkomende beperking die voor de JOP-monitor geldt hangt samen met de brede opzet ervan, die ertoe leidt dat slechts een beperkte lijst van delicten werd voorgelegd. In dit onderzoek werd op basis van deze overwegingen geopteerd om de frequentie van zes delicten te bevragen: ‘zwartrijden’, ‘diefstal’, ‘vandalisme’, ‘verkoop van drugs’, ‘(verboden) openbare wapendracht’ en ‘slagen met verwondingen tot gevolg’. Het hoeft geen betoog dat op basis van de resultaten van deze studie geen veralgemenende uitspraken kunnen gedaan worden over de omvang en het uitzicht van de jeugddelinquentie in Vlaanderen in het algemeen; daarvoor is het aantal bevroegde delicten te beperkt.

Een voordeel van de JOP-monitor is daarentegen dat de gebruikte leeftijdsgrenzen breder zijn dan in traditioneel jeugdcriminologisch onderzoek. Deze bredere leeftijdsafbakening laat toe om een ruimer zicht te krijgen op de evolutie van de het verschil in delinquent gedrag doorheen de adolescentie én de vroege volwassenheid. In grafiek 1 wordt het aantal jongens en meisjes weergegeven dat aangeeft minstens één van de bevroegde delicten te hebben gepleegd. Deze grafiek toont aan dat er sprake is een verschil in de evolutie van de prevalentie van delinquent gedrag tussen jongens en meisjes. Op de leeftijd van veertien jaar ligt deze algemene prevalentie nog vrij dicht bij elkaar, maar vervolgens treedt er een tegengestelde beweging op waarbij de prevalentie bij meisjes stabiel blijft en vanaf twintig jaar geleidelijk afneemt, terwijl bij jongens een snelle stijging vast te stellen is met een piek rond achttien jaar gevolgd door een geleidelijke afname.

GRAFIEK 1. PERCENTAGE JONGENS EN MEISJES DAT MINSTENS ÉÉN DELICT HEEFT GEPLEEGD DOORHEEN DE LEEFTIJD

Grafiek 1 geeft echter enkel een beeld van de wijze waarop delinquent gedrag in het algemeen evolueert; dit kan mogelijke verschillen per delicttype wegvakken. Tabel 1 bevat daarom de resultaten van de X^2 toets die uitgevoerd is om het verband tussen geslacht en daderschap na te gaan, en dit voor de zes bevroegde delictvormen in drie

afzonderlijke leeftijdsgroepen. Daarbij werd ook telkens de odds ratio berekend, die de verhouding van de kans op daderschap tussen jongens en meisjes uitdrukt.³ In tegenstelling tot de X^2 die afhankelijk is van de absolute aantallen in de verschillende cellen - is de grootte van deze laatste maat wel betekenisvol en kan bijgevolg wel gebruikt worden om de sterkte van het verband te interpreteren.

TABEL 1. VERBAND TUSSEN GESLACHT EN DADERSCHAP IN VERSCHILLENDE LEEFTIJDGROEPEN (X^2 & ODDS RATIO).

	14 tot 17 jaar	18 tot 21 jaar	22 tot 25 jaar
Zwarijden	.067 (.96)	.400 (1.01)	7.29** (1.54)
Vandalisme	16.46*** (2.31)	43.46*** (5.51)	32.03*** (4.85)
Diefstal	.563 (1.16)	3.03 (1.47)	29.66*** (3.69)
Verkoop van drugs	7.05** (3.29)	9.19** (3.44)	7.51** (4.13)
Wapendracht	16.61*** (5.92)	3.96* (2.71)	10.95** (4.10)
Fysiek geweld	12.07*** (2.92)	24.41*** (7.67)	32.96*** (20.11)

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$;

De kloof in de prevalentie van de bevraagde delicten tussen jongens en meisjes geldt over het algemeen in de drie onderscheiden leeftijdsgroepen. Bovendien wordt dit verschil groter in de oudere groepen. De meest uitgesproken verschillen zijn te situeren bij de persoonsdelicten en bij de verkoop van drugs; bij de meer lichte vormen van delinquent gedrag (zwarijden en diefstal) zijn de verschillen daarentegen veel kleiner en blijkt het verschil in de prevalentie van deze twee delictvormen enkel in de oudste leeftijdsgroep significant te worden. In de twee andere leeftijdsgroepen is er telkens geen verschil tussen jongens en meisjes. Om de concrete kansverhouding op delinquent gedrag te bevatten kunnen de odds ratios worden aangewend. Zo blijkt dat wat fysiek geweld betreft, de kans dat jongens dit plegen bij de 14- tot 17-jarigen bijna drie keer groter is dan meisjes; bij de 22- tot 25-jarigen is deze kansverhouding tot 20.11 opgelopen en is de kans dat jongens fysiek geweld pleegden in deze leeftijdsgroep met andere woorden twintig keer groter dan dat meisjes dit delict pleegden.

Bovenstaande resultaten tonen aan dat jongens meer delinquent gedrag dan meisjes plegen en dat dit bovendien doorheen de volledige adolescentie en de vroege volwassenheid geldt. Dit wil echter niet zeggen dat meisjes geen delinquent gedrag stellen; zowel naar delicttype als naar leeftijd kunnen enkele nuanceringen worden geformuleerd. Ten eerste is dit verschil het minst uitgesproken bij de veertienjarigen, maar wordt deze vervolgens snel groter als gevolg van een tegengestelde evolutie in de delictprevalentie. De prevalentie neemt bij jongens gestaag toe, met een piek rond de leeftijd van achttien jaar, bij meisjes is daarentegen eerder sprake van een geleidelijke afname die vooral vanaf de leeftijd van twintig jaar versnelt. Gespecificeerd naar

³ De odds ratio is de uitdrukking van de kansverhouding, in dit geval de verhouding tussen de kans dat een jongen het betreffende delict pleegde en de kans dat een meisje dit deed. Wanneer dit tussen 0 en 1 ligt, is de kans dat een meisje dit delict pleegde groter dan de kans dat een jongen dit deed; een getal groter dan 1 impliceert het omgekeerde en wijst op een sterkere gelijkenis tussen de twee proporties (Mortelmans, 2010).

delicttype lijkt dit leeftijdseffect voornamelijk te wijten aan de evolutie bij de lichte delicten (hier zwartrijden en diefstal); wat de meer ernstige delicten betreft is er reeds in de jongste leeftijdsgroep een uitgesproken verschil, dat nog verder toeneemt in de oudere groepen. Deze bevindingen liggen in de lijn van voorgaand onderzoek, waarbij zowel gelijkaardige als verschillende delicttypes werden bevestigd (Junger-Tas et al., 2004). Opvallend is wel dat er in de delictprevalentie bij meisjes geen zogenaamde 'piek' vast te stellen is. Een mogelijke verklaring is dat deze piek zich bij meisjes eerder voordoet dan bij jongens. Dit impliceert dat de hier gehanteerde ondergrens van veertien jaar mogelijk te hoog is; toekomstig onderzoek waarbij jongere meisjes bevestigd worden kan hierop mogelijk een antwoord bieden.

CORRELATEN VAN DELINQUENT GEDRAG NAAR GESLACHT

De lijst van factoren die doorheen de jaren door criminologisch onderzoek in verband is gebracht met delinquent gedrag, is ronduit indrukwekkend (Agnew, 2009). Deze factoren of correlaten zijn op verschillende niveaus te onderscheiden. Een eerste groep zijn de individuele kenmerken, waaronder zowel psychologische factoren als biologisch-genetische factoren vallen.⁴ Een tweede belangrijke groep zijn invloeden uit de onmiddellijke sociale context van het individu. Hieronder vallen factoren die te situeren zijn in het gezinsmilieu, de schoolomgeving en de peergroep. Wat de invloed van gezinsvariabelen betreft, ging traditioneel vooral aandacht naar de gezinsstructuur (het feit of ouders al dan niet gescheiden zijn). Steeds meer wordt echter de kwaliteit van de gezinsrelaties als cruciaal gezien. Risicofactor is bijgevolg niet zozeer een gebroken gezin, maar veeleer een slecht gezin (Van Voorhis, Cullen, Mathers & Garner, 1988). De invloed van het schoolmilieu is traditioneel eveneens een belangrijke variabele in de verklaring van delinquent gedrag bij adolescenten (Weerman, 2010). Diverse studies hebben aangetoond dat verschillende schoolgerelateerde factoren, waaronder zowel objectieve (schools falen) als subjectieve (schoolbeleving) factoren, met delinquent gedrag samenhangen. De invloed van de peergroep tot slot op delinquent gedrag bij jongeren is algemeen aanvaard. Vooral vanuit de sociale leertheorie (Akers, 1998) wordt een belangrijke rol toebedacht aan de invloed van leeftijdsgenoten. De peergroep wordt gezien als een omgeving waarin jongeren delinquent gedrag aanleren. Vanuit de recente situationele actie theorie (Wikström, 2004) wordt een centrale rol toegedicht aan 'blootstelling', waarmee zowel de invloed van delinquente vrienden als de aanwezigheid in een risicovolle omgeving wordt bedoeld.

Beide niveaus – het psychologische en het contextuele – kunnen echter niet los van elkaar gezien worden; van cruciaal belang in het begrijpen en verklaren van delinquent gedrag is precies de onderlinge samenhang en interactie tussen de diverse factoren. De brede opzet van de hier gebruikte data heeft echter als gevolg dat een zuiver theoretische benadering niet mogelijk is, voornamelijk door het ontbreken van variabelen die zich situeren op het psychologische niveau. In het licht van de invalshoek van deze bijdrage zijn we daarom eerder geïnteresseerd in de mate waarin gelijkenissen of verschillen tussen jongens en meisjes kunnen gevonden worden. Zoals reeds aangehaald, zijn de meeste van de besproken verbanden teruggevonden in studies die uit enkel mannelijke respondenten bestaan, of waarbij geslacht enkel fungeerde als

⁴ Bekende voorbeelden hiervan zijn - zonder exhaustief te willen zijn - factoren als 'zelfcontrole' (Gottfredson & Hirschi, 1990; Wikström, 2004), 'tolerantie ten aanzien van geweld' (Pauwels, 2007) en 'morele inhibitie' (Akers, 1998).

een controlevariabele. Specifieke kennis over het feit of deze variabelen erin slagen in gelijke mate zowel delinquent gedrag van jongens als van meisjes te voorspellen is veel minder beschikbaar. Bovendien beperken de meeste van dergelijke studies, waarin wel een vergelijking tussen jongens en meisjes wordt opgebouwd, zich veelal tot één of enkele van de vermelde groep(en) van factoren. Hierbij blijkt vooral de differentiële invloed van peergerelateerde factoren een grote aantrekkingskracht uit te oefenen (Giordano, Cernkovich & Pugh, 1986; Mears et al., 1998; McCarthy, Felmler & Hagan, 2004; Piquero et al., 2005). In mindere mate zijn ook de invloed van gezinsfactoren (Cernkovich & Giordano, 1987; Hay, 2003; Ryder, 2007) en schoolgerelateerde variabelen het onderwerp van empirisch onderzoek geweest. Wat de mogelijk differentiële invloed van gezinsvariabelen op jongens en meisjes betreft, bestaat geen eenduidigheid in de huidige onderzoeksliteratuur (Hartman, Turner, Daigle, Exum & Cullen, 2009). Sommige studies vinden een sterker effect van hechting aan het gezin bij meisjes, terwijl anderen een meer uitgesproken impact bij jongens vinden. Nog andere studies vinden geen verschillen tussen jongens en meisjes in de mate waarin gezinsvariabelen een rol spelen in de ontwikkeling van delinquent gedrag (Daigle et al., 2007). De al dan niet differentiële impact van schoolse factoren op delinquent gedrag bij jongens en meisjes is eveneens niet duidelijk (Hoyt & Scherer, 1998; Hartman et al., 2009); hetzelfde geldt voor de peergerelateerde variabelen.

Een belangrijke vaststelling is dus dat studies domineren waarin slechts één groep van risicofactoren wordt getoetst; de relatieve impact en interactie van verschillende sets van factoren blijft zo onderbelicht. Deze analyses proberen hieraan tegemoet te komen. De brede opzet van de JOP-monitor laat toe om de mogelijke samenhang tussen delinquent gedrag en een reeks van potentiële indicatoren te bestuderen, waardoor naast mogelijke mediërende verbanden ook de relatieve verklaringswaarde van de afzonderlijke groepen van risicofactoren vastgesteld kan worden. De concrete opzet van dit onderzoek heeft bovendien gevolgen voor de wijze waarop de afhankelijke variabele kan worden geoperationaliseerd. Het representatief karakter impliceert dat slechts zeer weinig zware delinquenten in de steekproef opgenomen zijn; ook het beperkt aantal bevraagde delicten is van belang. Als afhankelijke variabele wordt daarom gewerkt met een nieuw gecreëerde variabele 'al dan niet delinquent gedrag tijdens het voorbije jaar'. De hierboven vermelde delicten worden samengeteld en vervolgens in een dichotome variabele gecodeerd, waarbij diegene die geen enkel delict gepleegd hebben als 0 werden gecodeerd en diegenen die minstens één delict pleegden als 1 gecodeerd werden. Van de in totaal 1239 jongens behoort 50.5% tot deze laatste groep, bij de meisjes (n=1189) heeft 37.1% minstens één delict gepleegd. Deze operationalisering kent uiteraard zijn beperkingen; een andere operationalisering of de opname van andere delicttypes zou kunnen resulteren in andere resultaten.

Gezien het dichotome karakter van de afhankelijke variabele ('al of niet delinquent gedrag gepleegd'), gebeurt deze analyse via een logistische regressieanalyse. De variabelen worden stapsgewijs in het model ingevoerd, wat niet alleen toelaat om de relatieve impact van de verschillende blokken te bepalen, maar ook om eventuele mediërende effecten te identificeren. Een eerste groep zijn de gezinsvariabelen. Hieronder

5 Relatie met moeder en relatie met vader worden gemeten via de items 'Mijn vader/moeder helpt mij goed als ik het moeilijk heb'; 'Als ik ergens over pieker of verdrietig ben, dan begrijpt mijn vader/moeder wat er aan de hand is'; 'Als het niet zo goed gaat met mij, dan lukt het mijn vader/moeder om mij te troosten'; 'Als ik met mijn vader/moeder over mijn problemen praat, dan

worden relatie met moeder/vader⁵, opvolging door de ouders⁶ en gezinssituatie (ouders samen of gescheiden) opgenomen. Een tweede groep zijn de schoolvariabelen. Hieronder vallen de schoolbeleving⁷, contact met leerkrachten⁸ en schoolse achterstand (al dan niet meermaals gebist in het secundair). Een derde groep zijn de peergroep variabelen. Het aantal beste vrienden (van 'geen' tot 'vijf of meer'), een uitgaansgericht vrijetijdspatroon⁹ en lid zijn van een delinquente peergroep¹⁰ zijn hier de geselecteerde variabelen. In volgende analyses wordt de samenhang van deze variabelen met delinquent gedrag nagegaan en dit voor jongens en meisjes afzonderlijk.

TABEL 2. GEMIDDELDE SCORE EN FREQUENTIE VOOR DE ONAFHANKELIJK VARIABELEN, OPGESPLITST NAAR GESLACHT

Variabelen	Man	Vrouw	t/X ²
Relatie met moeder (0-100)	68.99	71.05	-2.35*
Relatie met vader (0-100)	54.55	53.36	1.14 (n.s.)
Opvolging door ouders (0-100)	60.33	61.19	-9.64 (n.s.)
Schoolbeleving (0-100)	71.80	74.14	-2.97**
Contact met leerkrachten (0-100)	64.46	64.92	-4.74 (n.s.)
Aantal vrienden (0-5)	3.08	2.60	8.17***
Vrijetijdsbesteding 'uitgaan' (0-100)	47.0	41.0	6.96***
Gescheiden ouders (% met gescheiden ouders)	14.3	15.1	.261 (n.s.)
Meervoudig bissen in secundair (% meermaals gebist)	7.0	3.1	18.93***
Delinquente peergroep (% lid van delinquente peergroep)	29.8	18.7	15.17***

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

helpt hij mij echt'; 'Mijn vader/moeder weet precies wanneer ik het ergens moeilijk mee heb'; 'Als ik verdrietig ben of ergens mee zit, dan heeft mijn vader/moeder dat in de gaten'; 'Ik kan goed met vader/moeder praten over alles'; 'Mijn vader/moeder weet heel goed wat ik wil of voel'. De antwoordmogelijkheden varieerden van helemaal niet akkoord (1) tot 'helemaal akkoord (5). 'Relatie met moeder' heeft een Cronbach van .929; 'relatie met vader' een Cronbach van .949. Een hogere score wijst op een betere relatie.

⁶ Opvolging door ouders wordt bevraagd via zes items: 'Mijn vader/moeder vraagt altijd waar ik naartoe ga als ik uitga'; 'Mijn vader/moeder vraagt waar ik mijn geld aan uitgeef'; 'Mijn vader/moeder wil weten wie mijn vrienden zijn'. Antwoordmogelijkheden varieerden van helemaal niet akkoord (1) tot 'helemaal akkoord (5). De Cronbach is .779. Hoe hoger de score, hoe meer respondenten ervaren door de ouders opgevolgd te worden.

⁷ Schoolbeleving bestaat uit zes items: 'ik zou graag van school veranderen'; 'ik voel me ongelukkig op deze school'; 'ik ben tevreden over mijn opleiding'; 'over het algemeen heb ik plezier in mijn studie'; 'de inhoud van de vakken valt me sterk tegen' en 'ik vind de meeste lessen saai'. Antwoordmogelijkheden gaan van helemaal niet akkoord (1) tot 'helemaal akkoord (5). De Cronbach bedraagt .762. Een hogere score wijst op een betere schoolbeleving.

⁸ Contact met leerkrachten wordt gemeten via vier items: 'ik ben tevreden over de contacten met de leerkrachten'; 'onze leerkrachten nemen ons niet serieus'; 'de meeste leerkrachten zijn bereid met ons te praten als ons iets niet bevalt' en 'we kunnen openlijk onze mening geven, ook als die verschilt van die van onze leerkrachten'. Antwoordmogelijkheden variëren van helemaal niet akkoord (1) tot 'helemaal akkoord (5). De Cronbach bedraagt .751. Een hogere score wijst op een beter contact met leerkrachten.

⁹ Een uitgaansgericht vrijetijdspatroon bestaat uit vier items: 'op café gaan'; 'naar een fuif gaan'; 'naar een discotheek of (mega)dancing gaan'; 'langs gaan bij vrienden, vrienden op bezoek hebben of samen iets doen met vrienden'. Bij elk van deze items konden respondenten de frequentie aangeven, gaande van 'nooit' (1) tot 'dagelijks' (5). Deze schaal heeft een Cronbach .723. Een hogere score wijst op een meer frequent uitgaansgericht vrijetijdspatroon.

¹⁰ Respondenten werden bevraagd of ze vrienden al dan niet het betreffende delict hebben zien plegen tijdens het voorbije jaar. Jongeren die vier of meer verschillende delicttypes door vrienden hebben zien plegen, worden als lid van een delinquente peergroep gedefinieerd.

De continue variabelen worden niet als dusdanig opgenomen in de analyses, maar worden opgedeeld in drie groepen: een groep met een lage score (ffi X-1SD), een groep met een gemiddelde score (X-1SD tot X+1SD) en een groep met een hoge score (ffi X+1SD). Hierdoor gaat weliswaar een gedeelte van de variantie binnen de variabele verloren, maar een dergelijke herformulering maakt meer betekenisvolle interpretaties mogelijk omdat op deze manier het contrast tussen een hoge en lage score op de betreffende variabele duidelijker wordt.¹¹

Vooraleer over te gaan tot de bespreking van de concrete empirische bevindingen is het belangrijk te vermelden dat, gezien het cross-sectioneel karakter van de data, het niet wenselijk is om in termen van oorzaak en gevolg te spreken; het is immers niet mogelijk om de correcte sequentie van de diverse factoren te bepalen. Daarom spreken we enkel over correlaties en verbanden, zonder hiermee uitspraken over de richting van het betreffende verband te doen. In een eerste stap worden drie modellen opgebouwd waarin de drie groepen van risicofactoren worden getest. In een tweede stap worden vervolgens alle variabelen in één groot model gebracht. Dit laat toe om de mate van interactie tussen de verschillende (groepen) variabelen na te gaan. Bij elk model wordt bovendien de Nagelkerke R opgenomen, die een indicatie vormt van de verklaringswaarde van het model.¹²

TABEL 3. LOGISTISCH REGRESSIEMODEL VOOR DE INVLOED VAN GEZINSVARIABLEN, NAAR GESLACHT

	Odds ratio (Exp) B	
	Jongens	Meisjes
Relatie met moeder (ref. cat hoog)		
Gemiddeld	1.37	1.22
Laag	1.99*	2.36**
Relatie met vader (ref. cat hoog)		
Gemiddeld	1.68*	1.27
Laag	1.30	1.69
Opvolging door ouders (ref. cat. hoog)		
Gemiddeld	.901	.747
Laag	1.04	.890
Gescheiden ouders (ref. cat. ouders niet gescheiden)	1.66*	1.06
Nagelkerke R	.035	.033

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

Een slechte relatie met moeder (in vergelijking met een goede relatie) blijkt significant samen te hangen met delinquent gedrag, zowel bij jongens (Exp (B)=1.99, p<.05) als bij meisjes (Exp(B)=2.36, p<.01). Bij jongens blijken bovendien een gemiddelde relatie met vader en het hebben van gescheiden ouders (Exp(B)=1.66, p<.05) tot een verhoogde kans op delinquent gedrag te leiden. De mate van opvolging door de ouders hangt bij geen van beide groepen samen met delinquent gedrag.

¹¹ Onder andere Farrington & Loeber (2000) en Piquero et al. (2005) passen een gelijkaardige strategie toe en splitsen de gebruikte continue variabelen op basis van de percentielscores op, waarbij aan de ene kant het 25e percentiel en aan de andere kant het 75e percentiel als breekpunt wordt gehanteerd.

¹² Deze maat benadert de 'echte' R, de proportie verklarende variantie zoals deze bij lineaire regressiemodellen berekend kan worden. Deze Nagelkerke R is gebaseerd op de *loglikelihood*, of de maat voor de fit van het model en geeft zo een indicatie van de mate waarin het logistische regressiemodel met de opgenomen onafhankelijke variabelen de variantie op de afhankelijke variabele verklaart (Oppelaar & Wittebrood, 2006).

TABEL 4. LOGISTISCH REGRESSIEMODEL VOOR DE SCHOOLGERELATEERDE VARIABLEN, NAAR GESLACHT

	Odds ratio (Exp) B	
	Jongens	Meisjes
Schoolbeleving (ref. cat hoog)		
Gemiddeld	1.31	1.06
Laag	1.73*	1.40
Contact met leerkrachten (ref. cat. hoog)		
Gemiddeld	1.01	1.01
Laag	1.85*	.934
Meervoudig bissen (ref. cat. maximaal één keer gebist)	1.40	6.79*
Nagelkerke R	.031	.015

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

Wat de schoolgerelateerde variabelen betreft, toont tabel 4 aan dat een slechte schoolbeleving en een slecht contact met leerkrachten enkel bij jongens significant samenhangen met delinquent gedrag; bij meisjes haalt enkel het meerdere malen gebist hebben het significantieniveau. Meisjes die meerdere malen gebist hebben blijken meer dan zes keer meer kans op delinquent gedrag te hebben dan meisjes die maximaal één keer gebist hebben (Exp (B)=6.79, p<.05).

TABEL 5. LOGISTISCH REGRESSIEMODEL VOOR DE PEER VARIABLEN, NAAR GESLACHT

	Odds ratio (Exp) B	
	Jongens	Meisjes
Delinquente peergroep (ref. cat. geen lid delinquente peergroep)	5.84***	3.51***
Aantal vrienden	1.01	1.12
Uitgaansgericht vrijetijdspatroon (ref. cat. hoog)		
Gemiddeld	.486*	.898
Laag	.262***	.382
Nagelkerke R	.212	.133

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

Een sterk uitgaansgericht vrijetijdspatroon blijkt zowel bij jongens (Exp (B)= 5.84, p<.001) als meisjes (Exp(B)=3.51, p<.001) de kans op delinquent gedrag te verhogen. Bij meisjes speelt dit effect enkel in het contrast tussen de twee uiterste groepen. Het hebben van delinquente vrienden blijkt eveneens bij beide geslachten een sterke voorspeller van eigen delinquent gedrag. Het aantal vrienden hangt daarentegen niet significant samen met de kans op delinquent gedrag.

Vervolgens worden al deze variabelen in één gezamenlijk logistisch regressiemodel opgenomen. Dit laat toe om na te gaan in welke mate bepaalde verbanden die in de afzonderlijke modellen gevonden werden wegverklaard worden wanneer andere variabelen mee opgenomen worden.

TABEL 6. ALGEMEEN LOGISTISCH REGRESSIEMODEL, OPGESPLITST NAAR GESLACHT

Variabelen	Odds ratio (Exp) B	
	Jongens	Meisjes
Relatie met moeder (ref. cat hoog)		
Gemiddeld	2.38	.814
Laag	2.78*	1.92
Relatie met vader (ref. cat hoog)		
Gemiddeld	1.49	1.57
Laag	.601	1.67
Gescheiden ouders (ref. cat. ouders niet gescheiden)	3.88*	.988
Beleving van de school (ref. cat hoog)		
Gemiddeld	.817	1.44
Laag	1.57	1.01
Contact met leerkrachten (ref. cat. hoog)		
Gemiddeld	1.54	.685
Laag	4.84*	.341
Meervoudig bissen (ref. cat. maximaal één keer gebist)	.986	2.51*
Delinquente peergroep (ref. cat. geen lid delinquente peergroep)	6.40***	2.30*
Aantal vrienden	1.21	1.32
Uitgaansgericht vrijetijdspatroon (ref. cat. hoog)		
Gemiddeld	.317	.600
Laag	.146	.335*
Nagelkerke R	.345	.214

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

De gezinsvariabelen blijven enkel bij de mannelijke subgroep als significante correlaten overeind. Een slechte relatie met moeder ($\text{Exp}(B)=2.78$, $p < .05$) en gescheiden ouders ($\text{Exp}(B)=3.88$, $p < .05$) hangen bij jongens samen met een hogere kans op delinquent gedrag. Bij meisjes hebben deze variabelen geen voorspellende waarde, het oorspronkelijk effect van de relatie met moeder vervalt dus wanneer voor de peer- en schoolgerelateerde variabelen wordt gecontroleerd. De algemene schoolbeleving is in beide groepen niet significant. Wat het contact met leerkrachten betreft, blijkt dat enkel bij jongens een slechte relatie met de leerkrachten de kans op ouderschap verhoogt ($\text{Exp}(B)=4.84$, $p < .05$). Het meermaals gebist hebben in het secundair onderwijs blijkt enkel bij meisjes ($\text{Exp}(B)=2.51$, $p < .05$) een grotere kans op delinquent gedrag te voorspellen. Dit effect houdt dus stand na controle voor de gezins- en peervariabelen. De peer gerelateerde variabelen blijken bij beide groepen een belangrijke invloed uit te oefenen op het al dan niet stellen van delinquent gedrag. Vooral de voorspellende waarde van de delinquente peergroep blijkt ugesproken. Dit effect lijkt bovendien sterker bij jongens ($\text{Exp}(B)=6.40$, $p < .001$) dan bij meisjes ($\text{Exp}(B)=2.30$, $p < .001$). Ook een frequent uitgaansgericht vrijetijdspatroon hangt sterk samen met het plegen van delinquent gedrag; ook dit effect lijkt sterker bij jongens ($\text{Exp}(B)=.146$, $p < .01$) dan bij meisjes ($\text{Exp}(B)=.335$, $p < .05$).

DISCUSSIE EN CONCLUSIE

Naast de verdere empirische verfijning van de verschillen in de prevalentie van delinquent gedrag tussen jongens en meisjes was het de bedoeling van deze bijdrage om na te gaan in welke mate de relatie tussen bepaalde factoren en delinquent verschillend of gelijkend is tussen jongens en meisjes. Uit de analyses blijkt dat de mate waarin jonge-

ren door hun ouders opgevolgd worden zowel bij jongens als bij meisjes niet significant samen te hangen met delinquent gedrag. Opvallend is bovendien dat er geen significant verschil tussen jongens en meisjes blijkt in de mate van opvolging door de ouders, in tegenstelling tot diverse andere empirische studies (Sampson & Laub, 1993; Junger-Tas et al., 2004). Belangrijk is wel om erbij te vermelden dat het de mate waarin jongens en meisjes ervaren gecontroleerd te worden door de ouders betrof. Ook de band met vader blijkt bij geen van beide groepen significant. De relatie met moeder daarentegen laat wel significante correlaties zien, doch enkel bij jongens: jongens die een slechte band met hun moeder rapporteren, hebben een hogere kans om delinquent gedrag gesteld te hebben dan jongens met een goede band. Een gelijkaardig effect gaat uit van de gezinssituatie: het hebben van gescheiden ouders hangt enkel samen met delinquent gedrag bij jongens, maar niet bij meisjes. De verklarende waarde van deze variabelen blijkt echter beperkt.

Ook de schoolgerelateerde variabelen tonen verschillen tussen jongens en meisjes. In lijn met Weijers & Krabbendam (2008) blijkt dat schools falen vooral bij meisjes een significante voorspeller van delinquent gedrag blijkt. Meisjes lopen weliswaar over het algemeen minder schoolse achterstand op (3,2% in tegenstelling tot 7% bij de jongens), maar die meisjes die falen op school, hebben een grotere kans op delinquent gedrag dan jongens in diezelfde situatie. Bij jongens blijken daarentegen eerder dan het objectieve schoolse falen, de interactionele kwaliteiten van het onderwijssysteem - de beleving van het contact met leerkrachten - van significant belang. Dit is in tegenstelling met de bevindingen van Junger-Tas et al. (2004) die bij meisjes een sterker effect van een slechte relatie met leerkrachten vonden. Ook deze variabelen blijken echter een relatief beperkte verklarende waarde te hebben (zoals uitgedrukt in de Nagelkerke R).

De peergroep variabelen tot slot vertonen de meest uitgesproken samenhang. De Nagelkerke R blijkt immers het grootst in het peergroep model, dit zowel bij de jongens (Nagelkerke R=.212) als bij de meisjes (Nagelkerke R=.133). Jongeren met een frequent uitgaansgericht vrijetijdspatroon hebben in vergelijking met jongeren die zich slechts zelden in het uitgaansmilieu begeven een grotere kans op delinquent gedrag. Ook wat het deel uitmaken van een delinquente peergroep betreft liggen de resultaten in de lijn der verwachtingen: jongeren die aangeven vrienden bepaalde delicten te hebben zien plegen, hebben zelf ook een hogere kans om delinquent gedrag te stellen. Het cross-sectioneel karakter van deze studie impliceert wel dat er geen uitsluitend is over de richting van het verband. Of delinquent gedrag van het individu tot de vorming van een delinquente peergroep leidt, of dat een deviante vriendengroep delinquent gedrag uitlokt is een vraag waarop deze resultaten geen antwoord kunnen geven. Daarnaast zijn er significante verschillen te vinden in de blootstelling aan deze risicofactoren: meisjes rapporteren minder dan jongens dat ze een frequent uitgaanspatroon hebben en hebben minder delinquente vrienden. Een mogelijke verklaring voor het verschil in delinquent gedrag tussen jongens en meisjes kan bijgevolg te wijten zijn aan het feit dat jongens veel meer samen met peers buiten de controle van volwassenen om hun vrije tijd doorbrengen (Osgood et al., 1996; Junger-Tas et al., 2004; McCarthy, Felmlee & Hagan, 2004). Miller (2007) vond bevestiging hiervoor in zijn onderzoek. Hij vond dat jongens veel meer in groep en in de publieke ruimte delinquent gedrag stelden, in tegenstelling tot meisjes die eerder alleen en in 'veiligere' plaatsen (zoals thuis of in winkels) delicten pleegden. Jongens beschikten bovendien over een veel breder scala van locaties waar ze kwamen en delinquent gedrag stelden. Ook hier bleek dat meisjes gemiddeld

gesproken een minder frequent uitgaansgericht vrijetijdspatroon rapporteerden en daarnaast ook minder vaak lid bleken van een delinquente peergroep dan jongens; de sterkte van de relatie tussen deze variabelen en delinquent gedrag bleek echter sterker bij jongens dan dat bij meisjes. Deze bevindingen suggereren dat een verder onderscheid tussen 'geslacht' als biologisch feit en 'gender' als maatschappelijk construct een meerwaarde kan vormen. 'Gender' verwijst dan naar de maatschappelijk bepaalde gedragingen, activiteiten en attitudes die binnen een bepaalde cultuur als mannelijk of vrouwelijk worden gezien; terwijl geslacht op zich geen oorzaak kan zijn (cfr. Wikström, 2007), kan de invloed van gender wel een dergelijk effect hebben. Ten eerste kunnen socialiseringsprocessen leiden tot verschillen in het vrij gebruik van ruimte en dus in de mogelijkheden om delinquent gedrag te plegen; een tweede mogelijkheid is het feit dat delinquentie als typisch mannelijk gedrag wordt gezien ertoe kan leiden dat mannen ook effectief meer delinquentie plegen.¹³

De implicaties van de resultaten voor de theorievorming met betrekking tot delinquent gedrag en dan vooral wat betreft de eventuele nood aan specifieke theorieën voor meisjesdelinquentie, zijn niet eenduidig. Zoals reeds gesteld, lenen deze data zich niet tot een zuiver theoretische opzet, vooral omwille van het gebrek aan psychologische factoren. Gezien de sterke invloed van de peer- en vrijetijdsgelateerde indicatoren lijken deze bevindingen eerder aan te sluiten bij de sociale leertheorie (Akers, 1998), de routine activiteiten benadering (Felson, 1994) en de situationele actie theorie (Wikström, 2004). Het is de aard van de routine activiteiten die van doorslaggevend belang is en waarbij vooral die jongeren die veel meer in situaties terecht komen waarin de kans op criminaliteit groter is die delinquent gedrag zullen stellen. Toch suggereren bovenstaande resultaten ook dat deze veronderstellingen met de nodige nuance dienen benaderd te worden wanneer ze met een seksspecifieke bril worden bekeken. Deze variabelen hebben immers een sterkere voorspellende waarde bij jongens dan bij meisjes. Toch dienen deze bevindingen met de nodige omzichtigheid te worden benaderd. Het mee opnemen van psychologische factoren kan deze bevindingen teniet doen of er een verdere onderbouwing voor vormen. Een indicatie voor deze tweede optie kan worden teruggevonden in de studie van Mears et al. (1998). Zij vonden wat betreft de verschillende invloed van een delinquente peergroep op delinquent gedrag een gelijkaardig verschil, wat toe te schrijven bleek aan de sterkere aanwezigheid van morele inhibitie bij meisjes. Jongens zijn met andere woorden veel sneller geneigd hun morele bezwaren aan de kant te schuiven onder invloed van delinquente peers. Althans wat deze bevindingen betreft, blijkt dat de integratie van psychologische factoren een bijkomende empirische ondersteuning kan vormen voor gevonden verbanden tussen invloeden uit de directe sociale context en het delinquent gedrag van het individu.

Samengevat kan worden gesteld dat de invloed van de onderzochte risicofactoren tot op zekere hoogte analoog zijn bij jongens en meisjes. Daartegenover staat wel dat bepaalde factoren enkel bij meisjes (of enkel bij jongens) samenhangen met delinquent gedrag; bij andere variabelen lijkt er sprake van een differentiële impact. Ook de vaststelling dat de verklarende waarde van de set variabelen lager ligt bij meisjes dan

¹³ In het licht van deze hypothese is het relevant te verwijzen naar de resultaten van Cops & Pleyzier (2010). Zij construeerden een gender identiteit schaal en gingen de invloed hiervan op angst voor criminaliteit na, vanuit de stelling dat deze angst maatschappelijk gezien als een vrouwelijke attitude wordt gezien. Uit hun analyses bleek inderdaad dat hoe meer jongens en meisjes een mannelijke gender identiteit aanhielden, hoe minder onveilig ze zich voelden.

bij jongens, suggereert dat deze traditionele variabelen vooral bij jongens een rol spelen, maar minder bij meisjes. Een grotere aandacht voor mogelijke sekseverschillen eist geen fundamentele inspanningen; wat veeleer nodig lijkt is een bepaalde gevoeligheid voor dit aspect. De meerwaarde ervan is bovendien duidelijk: ofwel biedt het extra empirische ondersteuning aan de geteste theorie, ofwel doet het criminologen (en andere wetenschappers) inzien dat de inbreng van sekse specifieke mechanismen in de theorie wel degelijk de verklaaringswaarde ervan kan opvoeren. Een *win-win* situatie dus, niet enkel voor het criminologische bedrijf, maar ook voor de maatschappelijke en beleidsmatige reactie hierop, die deze theorieën (in meer of minder mate) als houvast gebruiken in de aanpak en preventie van delinquent gedrag.

BIBLIOGRAFIE

- AGNEW, R. (2009). *Juvenile delinquency. Causes and control*. New York/Oxford: Oxford University Press.
- AKERS, R. (1998). *Social learning and social structure: a general theory of crime and deviance*. Boston: Northeastern University Press.
- BELKNAP, J. & HOLSINGER, K. (2006). The gendered nature of risk factors for delinquency. *Feminist Criminology*, 1, (1), 48-71.
- BOOTH, J., FARREL, A. & VARANO, S. (2008). Social control, serious delinquency and risky behavior: a gendered analysis. *Crime and Delinquency*, 54, (3), 423-456.
- CARR, P. & ALFIERI, G. (2006). Juvenile delinquency and gender. Young women, criminal behavior and gang involvement. In C. Renzetti, L. Goodstein & S. Miller (eds.). *Rethinking gender, crime and justice* (pp. 76-92). Los Angeles: Roxbury Publishing Company.
- CERNKOVICH, S. & GIORDANO, P. (1987). Family relationships and delinquency. *Criminology*, 25, (2), 295-321.
- CHESNEY-LIND, M. (1989). Girls' crime and woman's place: toward a feminist model of female delinquency. *Crime and Delinquency*, 35, (1), 5-29.
- CLOWARD, R. & OHLIN, L. (1960). *Delinquency and Opportunity*. New York: Free Press.
- COHEN, A. (1955). *Delinquent boys: the culture of the gang*. New York: Free Press.
- COPS, D. & PLEYSIER, S. (2010). Doing gender in fear of crime. The impact of gender identity on reported levels of fear of crime in adolescents and young adults, *British Journal of Criminology*, 50, gepubliceerd online.
- DAIGLE, L., CULLEN, F. & WRIGHT, J. (2007). Gender differences in the predictors of juvenile delinquency. Assessing the generality-specificity debate. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 5, (3), 254-286.
- FELSON, M. (1994). *Crime and everyday life*. Thousand Oaks: Pine Forge.
- GIORDANO, P., CERNKOVICH, S. & PUGH, M. (1986). Friendships and delinquency. *American Journal of Sociology*, 5, 1170-1202.
- HARTMAN, J., TURNER, M., DAIGLE, L., EXUM, M. & CULLEN, F. (2009). Exploring the gender differences in protective factors: implications for understanding resiliency. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 53, (3), 249-277.
- HAY, C. (2003). Family strain, gender and delinquency. *Sociological Perspectives*, 46, (1), 107-135.
- HIRSCHI, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- HOYT, S. & SCHERER, D. (1998). Female juvenile delinquency: misunderstood by the juvenile justice system, neglected by social science. *Law and Human Behavior*, 22, (1), 81-107.
- JUNGER-TAS, J., RIBEAUD, D. & CRUYFF, M. (2004). Juvenile delinquency and gender. *European Journal of Criminology*, 1, (3), 333-375.

- MCCARTHY, B., FELMLEE, D. & HAGAN, J. (2004). Girl friends are better: gender, friends and crime among school and street youth. *Criminology*, 42, (4), 805-836.
- MEARS, D., PLOEGER, M. & WARR, M. (1998). Explaining the gender gap in delinquency: peer group influence and moral evaluations of behavior. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 35, 251-266.
- MERTON, R. (1938). Social structure and anomie. *American Sociological Review*, 3, 672-82.
- MILLER, K. (2007). Traversing the spatial divide? Gender, place and delinquency. *Feminist Criminology*, 2, (3), 202-222.
- MORTELMANS, D. (2010). *Logistische regressie*. Leuven: Acco.
- OSGOOD, W., WILSON, J., O'MALLEY, P., BACHMAN, J. & HOHNSTON, L. (1996). Routine activities and individual deviant behavior. *American Sociological Review*, 61, 635-655.
- PAUWELS, L. & PLEYSIER, S. (2009). Self-report studies in Belgium and the Netherlands. In R. Zauberman (ed.). *Self-reported crime and insecurity in Europe* (pp.51-76). Brussel: VUBPress.
- PIQUERO, N., GOVER, A., MACDONALD, J. & PIQUERO, A. (2005). The influence of delinquent peers on delinquency: does gender matter? *Youth and Society*, 36, (3), 251-275.
- RYDER, J. (2007). 'I wasn't really bonded with my family': attachment, loss and violence among adolescent female offenders. *Critical Criminology*, 15, (1), 19-40.
- STEFFENSMEIER, D. & ALLAN, E. (1996). Gender and crime: toward a gendered theory of female offending. *Annual Review of Sociology*, 22, 459-487.
- SHAW, C. & MCKAY, H. (1942). *Juvenile Delinquency in Urban Areas*. Chicago: University of Chicago Press.
- TRACY, P., KEMPF-LEONARD, K. & ABRAMOSKE-JAMES, S. (2009). Gender differences in delinquency and juvenile justice processing. Evidence from national data. *Crime and Delinquency*, 55, (2), 171-215.
- VAN VOORHIS, P., CULLEN, F., MATHERS, R. & GARNER, C. (1988). The impact of family structure and quality on delinquency: a comparative assessment of structural and functional factors. *Criminology*, 26, 235-261.
- WEIJERS, I. & KRABBENDAM, A. (2008). Ontwikkelingspaden van ernstig criminele meisjes. In I. Weijers & C. Eliaerts (eds.) *Jeugdcriminologie. Achtergronden van jeugdcriminaliteit* (pp. 109-123). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- WIKSTRÖM, P.O. (2004) Crime as alternative: Towards a cross-level situational action theory of crime causation. In J. McCord (ed.) *Beyond empiricism: Institutions and intentions in the study of crime* (pp. 1-37). New Brunswick: Transaction.
- WIKSTRÖM, P.O. (2007), 'In search of causes and explanations of crime', in R. King and E. Wincup, eds., *Doing research on crime and justice*, 117-140. Oxford: Oxford University Press.